

Päätös

Nro 261/2020
Dnro LSSAVI/12344/2018

2.12.2020

ASIA Mäntänkosken voimalaitoksen kalatalousvelvoitteen tarkistaminen, Mänttä-Vilppula

HAKIJA Mäntän Energia Oy

HAKEMUKSEN VIREILLETULO

Mäntän Energia Oy on 21.12.2018 Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastossa vireille panemassaan ja myöhemmin täydentämässään hakemuksessa pyytänyt Mäntänkosken voimalaitoksen kalatalousvelvoitteen tarkistamista Mänttä-Vilppulan kaupungissa.

HAKEMUKSEN PERUSTE JA LUPAVIRANOMAISEN TOIMIVALTA

Vesilain 3 luvun 20 § ja 1 luvun 7 §:n 1 momentti

Länsi-Suomen ympäristölupaviraston 21.12.2008 antaman päätöksen nro 132/2008/3 mukaan, jota korkein hallinto-oikeus on 29.6.2012 antamallaan vuosikirjapäätöksellä taltionumero 1818 muuttanut, luvan haltijan on tullut toimittaa vuoden 2018 loppuun mennessä aluehallintovirastoon Hämeen läänin maaherran 10.10.1934 antaman päätöksen nro 5179 lupaehdon 6 kalatalousvelvoitetta koskeva hakemus.

HANKETTA KOSKEVAT LUVAT JA PÄÄTÖKSET

Hämeen läänin maaherra on 10.10.1934 antamallaan päätöksellä nro 5179 myöntänyt G.A Serlachius Aktiebolag -nimiselle osakeyhtiölle luvan vesilaitoksen rakentamiseen Mäntänkosken Mäntän kunnassa, nykyisin Mänttä-Vilppulan kaupungissa. Päätöksen lupaehto 6) kuuluu seuraavasti:

6) Vesilaitoksen omistaja on velvollinen omalla kustannuksellaan rakentamaan ja kunnostamaan kalahissin ja siinä vastedes tekemään ne muutokset, jotka kalastusviranomaiset katsovat tarpeellisiksi sen tarkoituksenmukaiseksi saattamiseksi.

Mäntän Energia Oy on sittemmin tullut luvan haltijaksi.

Länsi-Suomen ympäristölupavirasto on 21.12.2008 antamallaan päätöksellä nro 132/2008/3 muuttanut lupaehdon 6) kuulumaan seuraavasti:

6) Luvan haltijan on maksettava vuodesta 2009 lähtien vuosittain tammi-kuun loppuun mennessä Hämeen työvoima- ja elinkeinokeskukselle kalatalousmaksua 7 100 euroa. Kalatalousmaksu on käytettävä voimailaitoksen ylä- ja alapuolisille vesialueille tehtäviin vaelluskalaistutuksiin ja muihin tarpeellisiin kalataloudellisten haittojen vähentämistoimenpiteisiin. Ennen istutussuunnitelman ja sen mahdollisten muutosten mukaisten istutusten toteuttamista suunnitelmasta on kuultava Ruoveden–Kuoreveden kalastusalueita ja Keuruun kalastusalueita.

Luvan haltijan on rakennettava vuoden 2009 loppuun mennessä voimailaitoksen alapuolelle kalatien alkupää tai vastaava laite, jolla luvan haltijan tulee kustannuksellaan seurata Mäntänkoskeen nousevien kalojen määrää. Luvan haltijan tulee seurata myös laskeutuvien kalojen määrää. Seurantalaitteistoja on tarvittaessa muutettava siten, että nousevien ja laskeutuvien kalojen määrä saadaan mahdollisimman hyvin selville.

Seurantalaitteistojen rakentamista sekä nousevien ja laskeutuvien kalojen seurantaa koskeva suunnitelma on toimitettava Hämeen työvoima- ja elinkeinokeskuksen hyväksyttäväksi 30.6.2009 mennessä. Seurantaa koskeva selvitys on toimitettava vuosittain helmikuun loppuun mennessä Hämeen työvoima- ja elinkeinokeskukselle, Ruoveden–Kuoreveden kalastusalueelle ja Keuruun kalastusalueelle.

Luvan haltijan on vuoden 2015 loppuun mennessä toimitettava Länsi-Suomen ympäristölupavirastoon Hämeen läänin maaherran 10.10.1934 antaman päätöksen nro 5179 lupaehdon 6) kalatalousvelvoitetta koskeva hakemus. Hakemukseen on liitettävä tarkkailuun perustuva selvitys nousevien ja laskeutuvien kalojen määrästä ja kulkuajankohdista sekä selvitys kalatiestä rakentamis-, käyttö- ja ylläpitokustannuksineen.

Päätöksellä nro 132/2008/3 muutettu kalatalousvelvoite on voimassa niin kauan, kunnes muutetun lupaehdon 6) viimeisen kappaleen mukaisesta hakemuksesta on annettu lainvoimainen päätös.

Vaasan hallinto-oikeus on 8.11.2010 antamallaan päätöksellä nro 10/0286/1 korottanut ympäristölupaviraston päätöksellä nro 132/2008/3 määrätyn kalatalousmaksun 20 000 euroon ja muuttanut samalla maksun saajaksi Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kalatalousyksikön.

Korkein hallinto-oikeus on 29.6.2012 antamallaan vuosikirjapäätöksellä taltionumero 1818 alentanut kalatalousmaksun 14 000 euroon sekä pidentänyt kalatalousmaksun maksamiselle, kalatien alkupään tai vastaavan laitteen rakentamiselle, laitteistojen rakentamista sekä nousevien ja laskeutuvien kalojen seurantaa koskevan suunnitelman hyväksyttäväksi toimittamiselle ja kalatalousvelvoitetta koskevan hakemuksen toimitta-

miselle asetettuja määräaikoja. Muutosten jälkeen Hämeen läänin maaherran antaman päätöksen nro 5179 voimassa olevan lupaehto 6 kuuluu kokonaisuudessaan seuraavasti:

6) Luvan haltijan on maksettava vuodesta 2012 lähtien vuosittain tammikuun loppuun mennessä, vuodelta 2012 maksettavan kalatalousmaksun osalta kuitenkin 30 päivän kuluessa korkeimman hallinto-oikeuden päätöksen antopäivästä, Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kalatalousyksikölle kalatalousmaksua 14 000 euroa. Kalatalousmaksu on käytettävä voimalaitoksen ylä- ja alapuolisille vesialueille tehtäviin vaelluskalaistutuksiin ja muihin tarpeellisiin kalataloudellisten haittojen vähentämistoimenpiteisiin. Ennen istutussuunnitelman ja sen mahdollisten muutosten mukaisten istutusten toteuttamista suunnitelmasta on kuultava Ruoveden-Kuoreveden kalastusaluetta ja Keuruun kalastusaluetta.

Luvan haltijan on rakennettava 30.6.2013 mennessä voimalaitoksen alapuolelle kalatien alkupää tai vastaava laite, jolla luvan haltijan tulee kustannuksellaan seurata Mäntänkoskeen nousevien kalojen määrää. Luvan haltijan tulee seurata myös laskeutuvien kalojen määrää. Seurantalaitteistoja on tarvittaessa muutettava siten, että nousevien ja laskeutuvien kalojen määrä saadaan mahdollisimman hyvin selville.

Seurantalaitteistojen rakentamista sekä nousevien ja laskeutuvien kalojen seurantaa koskeva suunnitelma on toimitettava Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kalatalousyksikön hyväksyttäväksi 31.12.2012 mennessä. Seurantaa koskeva selvitys on toimitettava vuosittain helmikuun loppuun mennessä Hämeen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kalatalousyksikölle, Ruoveden-Kuoreveden kalastusalueelle ja Keuruun kalastusalueelle.

Luvan haltijan on vuoden 2018 loppuun mennessä toimitettava Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintoviraston ympäristölupavastuualueelle Hämeen läänin maaherran 10.10.1934 antaman päätöksen nro 5179 lupaehtoon 6 kalatalousvelvoitetta koskeva hakemus. Hakemukseen on liitettävä tarkkailuun perustuva selvitys nousevien ja laskeutuvien kalojen määrästä ja kulkuajankohdista sekä selvitys kalatiestä rakentamis-, käyttö- ja ylläpitokustannuksineen.

HAKEMUKSEN SISÄLTÖ

Hakemuksen yleiskuvaus

Hakemus koskee Hämeen läänin maaherran 10.10.1934 antaman päätöksen nro 5179 lupaehtoon 6 mukaista kalatalousvelvoitteen tarkistamista siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen. Hakemus sisältää korkeimman hallinto-oikeuden päätöksessä taltionumero 1818 annetun, voimassa olevan lupaehtoon 6) mukaiset selvitykset Mäntänkoskeen nousevien ja arvion laskeutuvien kalojen määrästä ja kulkuajankohdista vuosilta 2013–2018 sekä selvityksen kalatien rakentamisesta rakentamis-, käyttö- ja ylläpitokustannuksineen.

Kalatalousmaksu ja sen käyttö

Luvan haltija on maksanut voimassa olevan lupaehdon 6) mukaista vuosittaista kalatalousmaksua vuodesta 2012 lähtien hakemuksen liitteenä olevien kalatalousviranomaisen 4.1.2013 (v. 2013–2017) ja 17.4.2018 (v. 2018–2022) hyväksymien kalatalousmaksun käyttösuunnitelmien mukaisesti. Vuosittain maksetusta kalatalousmaksusta suurin osa, noin 11 000 euroa on käytetty padon yläpuolella pääosin alueen virtavesiin kohdistuneisiin mäti- ja pienpoikaisistutuksiin sekä seurantoihin. Loppuosa, noin 3000 euroa on käytetty padon alapuolella muun muassa planktonsiian ja kirjolohen istutuksiin. Kalatalousmaksun käytön tuloksellisuutta on seurattu vaellusseurannalla sekä Metsä Tissue Oy:n Mäntän tehtaiden kalataloudellisen velvoitetarkkailun tulosten perusteella. Lisäksi tuloksellisuutta on seurattu Keuruun kalastusalueella tapahtuvilla koekalastuksilla ja kalamerkinnoilla.

Hakemuksen liitteenä on toimitettu Keuruselkään ja Ukonselkään laskevien virtavesien sähkökoekalastusraportit vuosilta 2018 ja 2019 sekä Metsä Tissue Oy:n Mäntän tehtaan kalataloudellinen velvoitetarkkailuraportti vuodelta 2017.

Selvitys kalojen seurantalaitteistosta ja sen seurannasta

Hakemus sisältää 6.4.2018 päivätyn selvityksen kalojen seurantalaitteistosta ja sen toiminnan seurannasta Mäntänkoskessa vuosina 2013–2017 sekä erillisen 17.12.2018 päivätyn selvityksen toiminnan seurannasta vuodelta 2018.

Vaeltavien kalojen seurantaan varten vuonna 2013 voimalaitoksen alakanavan virtaamaan rakennettiin teknisen kalatien alkuosan kaltainen kiinniottolaitteisto. Laitteisto koostui L-muotoisesta loukusta, houkutusvirtauksen aikaansaavasta pumpusta ja kalannostokorista. Seuranta ajoittui vuosittain toukokuun alusta lokakuun loppuun viikolle 18–44. Pyydys koettiin kerran päivässä.

Kiinniottolaitteistoon saatiin vuosina 2013–2017 yhteensä 4 514 kalaa ja vuonna 2018 yhteensä 151 kalaa. Vallitsevat kalalajit olivat särki ja ahven, lisäksi laitteistoon ui salakkaa ja siikaa. Muut kalalajit esiintyivät vain yksittäisinä havaintoina. Taimenia saatiin saaliiksi vain yksi, joka kävi pyydykseen toukokuun ensimmäisellä viikolla pari päivää sen jälkeen, kun 400 taimenta oli istutettu noin 50 m päähän pyyntilaitteistosta.

Määrällisesti antavin kuukausi oli kesäkuu. Särki liikkui parhaiten touko-kesäkuun aikana ja ahven heinä-elokuun aikana. Salakkaa saatiin kesäkuun alussa ja syyskuun loppupuolella, siika kävi pyydykseen lähinnä kesäkuun puolen välin paikkeilla ja lokakuussa. Vaihtelu oli vuosittain melko suurta, mikä oletettavasti johtui vesistön lämpötilan ja pinnankorkeuksien muutoksista.

Mäntänkoskesta alas vaeltavien kalojen määrää on arvioitu kosken yläpuolisille alueille tehtyjen taimenmerkintöjen, seurannan aikana padon

yläpuolelle vapautettujen taimenien sekä Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitokselta saatujen merkkipalautustietojen perusteella. Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitokselta saatujen tietojen mukaan vuosina 2013–2017 palautuksia tehtiin 13 kpl, joista kaikki oli istutettu ja pyydetty Mäntänkosken yläpuolisessa vesistössä. Vuonna 2018 ei tehty uusia palautuksia, mutta löytyi kaksi vuodelta 2016 olevaa palautusta, jotka oli istutettu ja pyydetty Keurusselän yläpuolisissa joissa.

Huolimatta siitä, että varsinaisen tutkittavan lajin, eli järvitaimenen määrä jäi seurannassa hyvin pieneksi, voitaneen rakennettua pyydystä kuitenkin pitää toimivana.

Alapuoliseen vesistöön istutetut taimenet näyttävät vaeltavan alajuoksun suuntaan. Yläpuoliseen vesistöön istutetut taimenet jäävät puolestaan Keurusselän alueelle ja siihen laskevin jokiin.

Seurantatulosten mukaan Mäntänkosken alapuolella olevat järvitaimenet eivät pyri nousemaan Keurusselän vesistöön. Keurusselkään ja yläpuolisiin jokiin istutetut taimenet puolestaan löytänevät riittävästi ravintoa ja sopivat elinolosuhteet padon yläpuolelta niin, että myöskään niiden alas vaellusta ei suurissa määrin tapahdu. Mahdollisista merkitsemättömistä vaeltajista ei ole tietoa.

Kalatien rakentamisen esisuunnitelma

Hakemus sisältää Mäntänkosken voimalaitoksen 29.4.2019 päivätyn kalatien rakentamisen esisuunnitelman. Suunnitelman mukaan Mäntänkosken voimalaitoksen täyteen rakennettu tehdasalue ja sen rakennushistorialliset suojeluarvot huomioon ottaen ainoa mahdollinen kalatie-tyyppi on laitoksen vapaana olevaan turbiinin kohtaan sijoitettava, kalojen sulutukseen perustuva Borland tyyppinen kalatie. Kalatien alaosalle on valittu pystyrakotyyppinen kalatie, jolla kalat houkutellessaan Borlandin sulatuskammioon.

Borland tyyppisten kalateiden toimivuutta pidetään yleisesti luonnonmukaisia tai useimpia muita teknisiä kalateitä epävarmempana ja monia tämän tyyppin kalateitä onkin myöhemmin korvattu muilla ratkaisuilla. Borland tyyppisen kalatien toiminta jaksottuu sulutus- ja keruuvaiheisiin ja sen toimivuuteen liittyy useita epävarmuuksia. Suurin epävarmuus liittyy kalatien epäjatkuvaan toimintaan, jolloin ala-altaaseen mahdollisesti uivat kalat saattavat uida siitä myös pois ennen kuin toiminnassa seuraa täyttövaihe ja kalan houkuttelu vaelluksen jatkamiseen kalatietä ylös. Borland tyyppisen kalatien täyttövaiheessa on myös havaittu ongelmia saada kalat aloittamaan nousuaan. Asiaa on pyritty ratkaisemaan muun muassa pohjaritillä, joka nousee vedellä täyttyneessä nousukanavassa hiljakseen alhaalta ylös pakottaen kalat mukaansa. Tällaista lisärakennetta ei kuitenkaan voida rakentaa Mäntänkosken vapaana olevaan turbiinikanavaan. Yleensä Borland tyyppisten kalateiden toimivuus on havaittu parhaiksi kohteissa, joissa kalatie on rakennettu samanaikaisesti voimalaitoksen kanssa.

Mäntänkoskessa kalojen liikkumisaikoina touko-marraskuussa (vuonna 2018) keskivirtaama oli noin 10–11 m³/s. Virtaamien vaihtelu tänä aikana oli minimivirtaamasta 0 m³/s huippuvirtaamaan 45 m³/s. Kalatien mitoitusvirtaamana on alustavasti käytetty noin 3–6 % kalojen liikkumisajan keskivirtaamasta, eli noin 0,3–0,6 m³/s.

Kalatien osat ja toiminta on selostettu hakemuksen liitteenä olevassa esisuunnitelmassa. Teknisesti kalatietä voidaan käyttää aina, kun voimalaitoksen yläallas on sula eli kalatie voidaan ottaa käyttöön keväällä heti jäiden lähdettyä ja pitää toiminnassa siihen saakka, kunnes yläallas syksyllä jäätyy kalatien vedenottoaukon vieressä. Käytännössä veden lämpötila määrää ajan, jolloin kalateitä kannattaa pitää auki. Veden lämpötilan ollessa alle 7 astetta kaloja nousee enää satunnaisesti.

Esisuunnitelman mukaisesta Borland tyyppisestä ja pystyrakosuudesta koostuvan kalatien kustannusarvio on 350 000 euroa (alv 0). Vuosittaisten käyttö- ja ylläpitokustannusten on laskettu olevan noin 8 000–10 800 euroa (alv 0), josta kalatien aiheuttama energian menetyksen osuus voimalaitokselle on noin 5 755 euroa.

Mäntänkosken rakennushistoria

Mäntänkoski sijaitsee Mänttä-Vilppulassa Kokemäenjoen vesistöalueeseen kuuluvalla Keuruun reitillä, Keurusselän ja Kuoreveden välisellä kannaksella. Kosken putouskorkeus on noin 6,2–6,3 m ja keskivirtaama noin 16 m³/s. Mäntänkosken vesivoimaa on hyödynnetty 1700-luvulta lähtien. Nykyisin koskialue on katettu Metsä Groupiin kuuluvan Metsä Tissue Oyj:n paperitehtaalla ja muilla alueen teollisuuteen liittyvillä rakennuksilla. Nykyisin vesi virtaa Mäntänkoskessa voimalaitoksen turbiinien kautta.

Mäntänkosken teollisuusyhdyskunta on merkitty museoviraston toimesta valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöalueeksi (Mäntän tehtaat ja yhdyskunta).

Mäntänkoskessa on luonnontilassa ollut arviolta noin viisi hehtaaria järvitäimenen poikastuotantoaluetta ja vuotuinen vaelluspoikastuotanto on ollut 1 000 -1 500 kpl. Kosken keskivirtaaman ollessa 16 m³/s, pituuden 220 m ja virtaaman jakautuessa kolmeen haaraan, voidaan ympäristövirtaamalaskelmiin sovellettujen yhtälöiden perusteella arvioida kosken ”kelvollisen” virtavesipinta-alan olleen noin 1,5 ha vaihteluvälin ollessa karkeasti 1–2 ha. Varovaisuusperiaatteen vuoksi on kuitenkin syytä käyttää 5 ha pinta-alaa.

Taimenen noususta luonnontilaisen Mäntänkosken kautta Keurusselälle ei ole tutkittua tietoa. Maaherran vuoden 1934 lupakäsittelyyn liittyvässä katselmustoimituksessa on todettu, että *”kalannousu ei liene ollut mahdollinen koskesta sen luonnollisessa tilassa”*. Tällä ilmeisestikin viitataan kosken jyrkkyyteen. Kosken kaltevuus on luonnontilassa ollut keskimäärin 2,8 %, mikä ei nykytiedolla ole esteenä ainakaan varttuneiden taimenten vaellukselle. Mikäli pohja on riittävän karkeakivinen (koste-

suojia tarjoava), taimen voi nousta ilman ongelmaa 3..9 % kaltevuuksia-kin. Pienemmille yksilöille ja lajeille pitkä yli 2 % kaltevuusjakso voi ainakin keskivirrassa olla ongelma, mutta näillekin löytyy usein sopivia nousuväyliä rantojen läheisyydestä. Mäntänkoski on ollut luonnontilassaan hyvin monimuotoinen, jolloin myös monimuotoisten nousuväyliä löytyminen on ollut hyvin mahdollista. Kosken toimiminen nousuesteenä jo luonnontilassaan ei ole todennäköistä.

Kokemäenjoen keski- ja yläosilla vedet kertyvät kapeisiin reittijärviin lukuisista pienten osavaluma-alueiden puroista ja joista. Luonnontilan aikana likimain kaikilla näillä virtavesillä on todennäköisesti ollut omat taimenkantansa tai vähintään lisääntymispopulaationsa. Järviketjuista taas ei voi erottaa selkeästi muita parempia taimenen kasvualueita. Mikäli järveen vaeltava taimen kohtaa kaikkialla samankaltaisen kasvupotentiaalin, lajikumppaneiden kilpailun ja petojen saalistuspaineen, on evolutiivisesti järkevää rajoittaa vaellusmatka mahdollisimman lyhyeksi. Kokemäenjoen vesistöalueen taimenkantojen geneettinen kartointi on osoittanut, että vesistöalueen saman osa-alueen (samaa järven laskevien jokien) taimenkannoissa havaitaan vahvaa sukulaisuutta toistensa kanssa, mikä ilmentää taimenkantojen alueellista sopeumaa. Tämänkin perusteella taimenpopulaatioiden syönnösvaellukset ovat mahdollisesti painottuneet lähimpiin alapuoleisiin järviin.

Mäntänkosken vesilaitoksen rakentamista koskevan Hämeen läänin maaherran 10.10.1934 antaman päätöksen nro 5179 lupaehdon 6 mukainen kalahissi rakennettiin ja se oli toiminnassa vuosina 1935-1952. Kalahissin toiminta-ajalta ei ole saatavissa sen toimivuutta tai kalojen nousuvaellusta osoittavia saalistietoja. Todennäköisin syy hissien käytön lopettamiseen on ollut nousukalojen puute, joka on johtunut yhtäältä Mäntänkosken rakentamisesta ja toisaalta tuolloin jo varsin voimakkaasta Mäntän alapuolisen vesistön likaantumisesta.

Kalahissi kiersi voimalaitoksen ympäri sen rakennuksen itäpuolelta. Voimalaitosta on myöhemmin laajennettu rakentamalla lisärakennus sen pätyyn. Uudessa rakennuksessa on muun muassa muuntaja ja sen katolla kytkinkenttä. Kalatietä ei käytännössä voi enää sijoittaa vanhaan kalatiepaikkaan. Lisäksi vanhan kalahissin suuaukon sijainti ei ole kalojen kannalta kovin houkutteleva, koska se sijaitsee kohtalaisen etäällä toiminnassa olevan turbiinin suulta.

Mäntänkosken toimiminen nykyisin vaellusesteenä on joiltakin osin koettu myös kalataloudellisesti positiiviseksikin asiaksi. Esimerkiksi yleisestä rehevöitymisestä hyötynyt ja muun muassa verkkokalastusta haittaava sulkava on yleistynyt padon alapuolisissa vesissä, mutta laji ei ole levinnyt padon yläpuolelle. Samoin on rapuruttoa mahdollisesti kroonisesti kantavan täpläravun kanssa. Toisaalta kalatien aiheuttama riski voisi tässä suhteessa olla melko vähäinen, koska näitä lajeja ei havaittu seurantaloukun saaliissa.

Yleiset kalatalousnäkökohdat

Taimenen ja muiden järvi-joki vaelluskalojemme elinkierto edellyttää kulkumahdollisuutta jokien kutu- ja poikasalueiden sekä järvien syönösalueiden välille. Vaelluskalakannat eivät pitkällä aikavälillä säily elinvoimaisina ilman luontaista lisääntymiskiertoa. Resurssien ohjaaminen luonnonlisääntymistä edistäviin toimenpiteisiin on nykytilanteessa useimmiten tarkoituksenmukaista ja jopa välttämätöntä vaelluskalatojemme monimuotoisuuden säilyttämiseksi. Etelä-Suomen luontaisesti lisääntyvät taimenkannat on luokiteltu erittäin uhanalaisiksi.

Tarvetta avata mahdollisuus kalojen luonnolliselle lisääntymiskierrolle myös rakennetuissa vesistöissä ovat lisänneet erityisesti Euroopan Unionin vesipolitiikan puitteiden mukaisen vesienhoidon sekä luonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kansainväliset tavoitteet. Osin näidenkin pohjalta laaditun Kansallisen kalatiestrategian toiminta-ajatuksena on painopisteen siirtäminen istutuksista kalojen luontaisen lisääntymiskierroksen ylläpitämiseen ja palauttamiseen. Rakennetuissa joissa parannetaan kalojen kulkumahdollisuuksia ja edistetään potentiaalisten lisääntymisalueiden käyttöönottoa esimerkiksi kalateiden, uomien vesittämisen ja perattujen koskien kunnostamisen avulla. Lähtökohtana valittavien toimenpiteiden valinnalle on kuitenkin tuntee voimatalousrakentamisesta aiheutuneet muutokset vesistölle ja niiden kalakannoille (Valtioneuvoston periaatepäätös 8.3.2012). Kalatiestrategian laadinnan yhteydessä ELY-keskusten asiantuntijat listasivat 55 patoa kalatiestrategian kärkikohteiksi. Mäntänkosken pato ei kuulunut näihin.

Mäntänkoski toimii vesienhoidon suunnittelualueiden rajana Pirkanmaan ja Keski-Suomen ELY-keskusten välillä. Yläpuoli kuuluu Keski-Suomen ja alapuoli Pirkanmaan alueeseen. Alueiden vesienhoidon toimenpideohjelmissa vuosille 2016–2021 listataan mm. alueen vesistöjen kunnostamiseen, säännöstelykäytäntöihin ja vaellusesteisiin liittyvät ohjelmakauden tavoitteet. Näiden joukossa ei ole Mäntänkoskeen liittyviä suunnitelmia tai toimenpide-esityksiä.

Yhteenveto ja hakijan ehdotus kalatalousvelvoitteen sisällöstä

Mäntänkosken voimalaitoksen täyteen rakennettu tehdasalue ja sen suojeluarvot rajaavat käytettävissä olevat kalatievaihdot kalahissiin ja Borland kalatiehen. Molempien toimivuus vaelluskaloille on useimpia muita kalatierakenteita epävarmempi. Vuosien 2013–2018 vaelluskalaseurannassa käytetty kiinniottolaite on periaatteeltaan kalahissin ja Borlandin houkutuskammion kaltainen.

Kalatietä käyttäisi alueella vuosina 2013–2018 toteutetun seurannan perusteella nykytilanteessa vuosittain vain muutama nousutaimen, jolloin kalatien rakentamiskustannus on suuri sillä saavutettavaan hyötyyn nähden.

Hakemuksen mukaan Mäntänkosken vaellusesteen merkitys alueen taimenkantojen elinvoimaisuudelle on nykytilanteessa todennäköisim-

min vähäinen. Virtavesistä syönnösvaellukselle laskeutuville taimenille löytyy sopivia järviä kasvualueiksi niin padon ylä- kuin alapuoleltakin. Hakemuksen mukaan alueen taimenkantojen vaellusmatkat ovat todennäköisesti luontaisestikin suhteellisen lyhyitä. Mäntänkoskea merkittävimpiä esteitä luonnonkierron vahvistumiselle löytynee jokielinympäristöjen rakenteellisista ongelmista ja järvivaiheen (kalastus)kuolevuudesta.

Hakija esittää, että Mäntänkosken kalatalousvelvoitetta jatketaan 14 000 euron suuruisen vuosittaisen kalatalousmaksun muodossa. Kalatalousmaksun käyttötapaa ei tulisi lupapäätöksessä määritellä yksityiskohtaisesti, vaan jättää se kalatalousviranomaisen ja vesien omistajaorganisaatioiden harkittavaksi. Näin maksua voitaisiin istutusten ohella käyttää esimerkiksi elinympäristöjen kunnostuksiin. Hakijan mukaan myös vaellusseurannan toisto voidaan uusaa, mikäli muuttuneet olosuhteet tai lisääntynyt tieto antavat sille perusteet.

HAKEMUKSESTA TIEDOTTAMINEN

Aluehallintovirasto on vesilain 11 luvun 7, 10 ja 11 §:ssä säädetyllä tavalla tiedottanut hakemuksesta julkaisemalla kuulutuksen ja hakemusasikirjat aluehallintovirastojen verkkosivuilla (www.avi.fi/lupatietopalvelu) 17.8. – 23.9.2020. Tieto kuulutuksesta on julkaistu myös Mänttä-Vilppulan, Keuruun ja Jämsän kaupungeissa sekä Ruoveden ja Multian kunnissa. Hakemuksesta on annettu erikseen tieto niille asianosaisille, joita asia erityisesti koskee. Hakemusta koskeva ilmoitus on julkaistu *Keskisuomalainen* lehdessä 18.8.2020 ja *Ruovesi* lehdessä 19.8.2020.

Aluehallintovirasto on vesilain 11 luvun 6 §:n mukaisesti pyytänyt hakemuksen johdosta lausunnon Pirkanmaan ja Keski-Suomen elinkeino-, liikenne ja ympäristökeskusten ympäristö ja luonnonvarat vastuualueilta, Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kalatalousviranomaiselta, Mänttä-Vilppulan, Keuruun, Jämsän, Ruoveden ja Multian kunnilta/kaupungeilta sekä kuntien/kaupunkien ympäristönsuojeluviranomaisilta sekä Museovirastolta.

LAUSUNNOT

Multian kunnan tekninen lautakunta, Keuruun kaupungin ympäristönsuojeluviranomainen, Jämsän kaupungin ympäristönsuojeluviranomainen ja Museovirasto ovat ilmoittaneet, etteivät ne anna asiasta lausuntoa.

- 1) **Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY-keskus) ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue** on lausunnossaan todennut, että hakemuksessa esitetty kalatien rakentaminen on vesilain yleisiä tavoitteita tukeva toimenpide, ja se muuttaisi vesistöreittiä ekologisesti kestävämmälle pohjalle sekä tukisi vesistöjen tilan parantamiseen tärkeitä tavoitteita. Vuosina 2013–2017 toteutetun vaelluskalojen seurannan tulosten perusteella kalatien rakentamiselle ei tällä hetkellä ole riittäviä perusteita, vaan tällä hetkellä asia olisi hyvä ratkaista siten, että

haittojen kompensoimista jatkettaisiin toistaiseksi tai määräajan kalatalousmaksulla. Vaelluskalaseurannan jatkamiselle on kuitenkin edelleen olemassa suuri tarve kokonaistilanteen ja siinä tapahtuvien muutosten selvittämiseksi luotettavasti.

Voimalaitoksen ala- ja yläpuolisen vesistön virtavesikohteissa on toteutettu aktiivisesti taimenen lisääntymisalueiden kunnostuksia ja ennallistamisia. Jos voimalaitoksen muodostaman vaellusesteen ala- ja yläpuolisissa vesistöissä tapahtuu positiivista kehitystä vaelluskalakannoissa, niin kalatien rakentamisen tarpeellisuutta ja edellytyksiä tulisi arvioida uudelleen lähitulevaisuudessa.

Koska vesilaissa tarkoitettuna kalatalousviranomaisena toimii Pirkanmaan maakunnassa Pohjois-Savon ELY-keskuksen kalatalouspalvelut, niin valtion yleisen edun vesilain valvontaviranomaisena Pirkanmaan ELY-keskus katsoo kuitenkin, että painoarvo asian ratkaisussa ja päätöksessä tulee olla kalatalousviranomaisen lausunnon linjauksissa ja kannanotoissa.

- 2) **Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY-keskus) kalatalousyksikkö** on yleistä kalataloutsetua valvovana viranomaisena antamassaan lausunnossa esittänyt, että luvan haltijan on yleiselle kalataloudelle aiheuttaman haitan kompensoimiseksi maksettava kalatalousmaksua 15 000 euroa vuodessa Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukselle käytettäväksi voimalaitoksen ylä- ja alapuolisille vesialueille tehtäviin vaelluskalaistutuksiin, vaelluskalojen elinympäristökunnostuksiin ja muihin tarpeellisiin voimalaitoksen aiheuttamien kalataloudellisten haittojen vähentämistoimiin, vähentämistoimien suunnitteluun sekä niiden tuloksellisuuden seuraamiseen. Kalatalousmaksu on maksettava helmikuun loppuun mennessä.

Kalatalousyksikkö esittää, mikäli vaelluskalakannoissa, ympäristöolosuhteissa tai kalateiden ja niihin liittyvissä alasvaellusrakenteiden teknisessä suunnittelussa tai toteutuksessa tapahtuu sellainen muutos, mikä luo nykyistä paremmat edellytykset kalatien rakentamiselle, luvan haltijan on selvitettävä kalatien rakentamisedellytykset. Luvan haltijan on rakennettava kalatie, jos selvityksen perusteella sen rakentaminen tukee vaelluskalakantojen vahvistumista ja turvaa niiden vaellukset lisääntymis- ja syönnösalueiden välillä. Selvitys tulee kuitenkin tehdä viimeistään vuonna 2030.

Mikäli luvan haltija veloitetaan rakentamaan kalatie yhdistämään Kuorevettä ja Keuruselkää, luvan haltijan tulee esittää kalatiesuunnitelma ja sen seurantasuunnitelma lupaviranomaisen hyväksyttäväksi yhden vuoden kuluttua siitä, kun lupa on tullut lainvoimaiseksi. Kalatie on rakennettava viivyttämättä. Luvan haltijan tulee seurata kalatien toimivuutta ja tarvittaessa tehdä siihen parannuksia vaelluskalojen nousun ja alasvaelluksen varmistamiseksi. Luvan haltijan on maksettava kalatalousmaksua siihen saakka, kunnes kalatie valmistuu.

Kansallisen kalatiestrategian, jonka valtioneuvosto on hyväksynyt 8.3.2012, tavoitteena on uhanalaisten ja vaarantuneiden vaelluskalakan-tojemme elinvoimaisuuden vahvistaminen. Tämä mahdollistuu kestä-vimmällä tavalla vaellusyhteyden palauttamisella ja muilla luontaista li-sääntymiskiertoa tukevilla toimenpiteillä. Kalatiestrategian mukaan kala-tiehankkeita voidaan arvioida ja priorisoida biologisilla, teknistaloudellisil-la ja sosioekonomisilla kriteereillä.

Biologiset kriteerit painottuvat tilanteessa, jossa pyritään palauttamaan kalalajin luonnollinen lisääntymiskierto. Biologisia kriteereitä ovat mm. kalatiestä hyötyvät kalalajit, kunnostustoimien tai luonnonmukaisten ohi-tusuomien tuoma lisäys tuotantoalaan ja arvioidaan kalakannan luontai-sen elinkierron mahdollisuutta huomioimalla kalapopulaatioon kohdistu-va hävikki.

Mäntänkosken voimalaitos ja pato estävät vaelluskalojen nousun Kuore-vedeltä Keurusselälle sekä niiden alasvaelluksen takaisin Kuorevedelle ja sieltä Ruovedelle. Mäntänkoski on ennen sen rakentamista ollut tai-menien lisääntymisalue. Mäntänkoskessa on ollut noin viisi hehtaaria taimenen poikastuotantoaluetta.

Nykyisin taimenkanta on Mäntänkosken alapuolella Kuoreveden ja Ru-oveden pohjoisosissa sekä Keurusselällä heikko, joten Mäntänkoskeen pyrkivät taimenet olisivat todennäköisesti ovat peräisin istutuksista. Ny-kytilanteessa Keurusselältä alas pyrkiviä taimenia on vähän, mahdolli-sesti ei lainkaan. Tämä johtuu taimenen lisääntymisalueiden tuhoutumi-sesta tai niiden heikosta kunnosta. Mäntän alapuolisen vesialueen heik-ko vedenlaatu on vaikuttanut kalojen käyttäytymiseen ja alueen kalas-toon. Lisäksi voimalaitoksen turbiinissa kuolee suurin osa sinne joutu-neista kaloista.

Mäntänkosken kautta ylävirtaan pyrkivien kalojen määrä on seurattu ka-lojen kiinniottolaitteen avulla vuosina 2013–2017. Laitteistoon on nous-sut runsaasti kalaa, mutta ei vaelluskaloja lukuun ottamatta yhtä taimen-ta. Se oli ilmeisesti peräisin laitteen lähelle tehdystä taimenistutuksesta. Eniten laitteeseen hakeutui särkiä, ahvenia ja salakoita.

Kuoreveden ja Ruoveden pohjoisosiin tehtyjen taimenistutusten seuran-tatietojen perusteella taimenet vaeltavat etelään alas vesireittiä. Tämä on saattanut johtua Mäntän alapuolisen vesialueen heikosta vedenlaa-dusta, mutta osoittaa myös, etteivät istukkaat pyri vaeltamaan ylävirran lisääntymisalueille kuten voimalaitoksen yläpuolisissa vesissä syntyneet poikaset tekisivät. Keurusselällä tehtyjen taimenmerkintöjen perusteella istutetut taimenet eivät kuitenkaan pyri vaeltamaan Kuorevedelle merkit-tävässä määrin vaan jäävät Keurusselälle. Nykytilanteessa Mäntänkos-ken vaelluseste erottaa täysin nämä taimenkannat toisistaan.

Taimenen Mäntänkoskea lähimmät lisääntymisalueet ovat Vilppulankos-kessa ja Keskikoskessa Kuoreveden ja Ruoveden raja-alueella. Taimen lisääntyy vähäisessä määrin myös Paloselkään laskevassa Tammikos-kessa. Keurusselän alueella taimenen lisääntymisalueita on ainakin

Asunnan ja Tarhian reiteillä, jotka laskevat Keurusselän pohjoisosaan. Näitä alueita on viime vuosien aikana kunnostettu taimenen lisääntymis-alueiksi.

Kalatiestrategian mukaan teknistaloudellinen tarkastelu on osa arviointia ja siinä arvioidaan muun muassa onko vaellusesteen muuttaminen tai poistaminen mahdollista, kalatien toteutuksen tekniset perusedellytykset, tarvitaanko erillisiä rakenteita tai toimenpiteitä kalojen alasvaelluksen turvaamiseksi.

Hakemuksen mukaan kalatien reittinä toimisi vapaana oleva turbiinin kohta ja vesitie. Ainoaksi mahdolliseksi kalatietyyppiksi jäisi Borland tyyppinen kalatie, jota pidetään luonnonmukaisia kalateitä ja useampia muita teknisiä kalateitä huonompana. Nykyisen tiedon perusteella on epävarmaa, toimiiko kyseinen kalatie Mäntänkoskessa. Hakemuksessa ei tarkastella alasvaellusrakenteita tai niiden tarpeellisuutta. Mikäli kalatie rakennetaan, on tärkeää varmistaa, että alas pyrkivät kalat eivät joudu turbiiniin.

Nykyisin voimalaitoksen ala- ja yläpuoliset taimenkannat ovat heikkoja. Tilanteeseen voi tulla muutos, sillä uudistettu kalastuslaki- ja asetus kielteivät uhanalaisen taimenen pyynnin ja laji on eteläisessä Suomessa rauhoitettu. Kalastuslaissa on vaelluskalojen kalastusta rajoitettu vaelluskalavesistöjen kuten Kuoreveden, Ruoveden ja Keurusselän valuma-alueiden koski- ja virta-alueilla. Näiden järvien valuma-alueilla on kunnostettu taimenen lisääntymis- ja poikastuotantoalueita sekä tehty taimenistutuksia. Kunnostustöitä tullaan jatkamaan. On odotettavissa, että taimenkanta vahvistuu tulevaisuudessa voimalaitoksen ala- ja yläpuolella, mutta vaeltavien taimenkatojen muodostumiseen menee vielä vuosia. Taimenkatojen vahvistumisen jälkeen syntyy tarve harkita uudelleen kalatien rakentamista Mäntänkoskeen.

Kalatiet ja varsinkin niihin liittyvät alasvaellusrakenteet kehittyvät. Tulevaisuudessa uusia kalatiekokonaisuuksia voidaan ottaa käyttöön. Lähi-vuosien aikana saadaan tietoja kalateiden ja alasvaellusrakenteiden, joita rakennetaan tai on jo rakennettu Suomessa ja Ruotsissa, toimivuudesta. Lisäksi vesienhoitotoimien ansiosta on oletettavaa, että Mäntän alapuolisen alueen vedenlaatu paranee ja taimen vaelttaa Mäntänlahdelle pyrkien ylävirtaa kohti.

Edellä kuvattujen syiden takia on syytä tarkastella kalatien rakentamista Mäntänkoskeen uudelleen noin kymmenen vuoden kuluttua. Tämän selvityksen perusteella voidaan arvioida kalatien tarpeellisuus.

- 3) **Pirkanmaan maakuntamuseo** on asiasta antamassaan lausunnossa todennut, ettei sillä ole huomautettavaa Mäntänkosken voimalaitoksen kalatalousvelvoitteen tarkistamiseksi arkeologisen kulttuuriperinnön, rakennetun ympäristön tai maiseman osalta. Perusteena on, että tarkistamishakemus ei sisällä muutoksia tähänhetkiseen ympäristöön, vaan tarkistettava kalatalousvelvoite sisältää kalatalousmaksun ja kalojen kulun seurantavelvoitteen olemassa olevalla laitteistolla.

Mikäli suunnitelmissa mainittu kalatie Mäntänkoskeen päätetään myöhemmin rakentaa, tulee museoviranomaiselta pyytää asiasta lausunto, koska alue on osa valtakunnallisesti merkittävää Mäntän tehtaiden ja yhdyskunnan rakennettua kulttuuriympäristöä. Lausuntopyyntöön pyydetään liittämään kalatien toteuttamissuunnitelmat sekä piirustukset, valokuvia ja muuta mahdollista havainnemateriaalia.

MUISTUTUKSET JA MIELIPITEET

- 4) **Keuruun kalatalousalue, 5) Kolhon yhteisten vesialueiden osakaskunta ja 6) Loilan osakaskunta** ovat samansisältöisissä muistutuksissaan todenneet seuraavaa:

Mäntänkosken voimalaitoksen kalatievelvoite on määrätty väliaikaisesti kalatalousmaksuksi (KHO 29.6.2012, 4246/1/10). Maksun suuruus on ollut 14 000 euroa vuodessa. Lisäksi velvoitteena oli selvittää kalojen vaellusta Mäntänkosken alapuolella ja tehdä tutkimuksen perusteella vesilain mukainen hakemus kalatalousvelvoitteen tarkistamiseksi.

Kalojen nousua selvitettiin pyyntilaitteella, jonka toimivuus voidaan olettaa riittäväksi. Taimenia saatiin yksi ilmeisesti jokeen istutetusta erästä. Yhteensä kaloja pyyntilaitteella saatiin 5 vuoden aikana 4 514 kappaletta. Tällä hetkellä voidaan olettaa, että nousukaloja ei juurikaan ole. Keuruselältä alasvaeltavien taimenien määrä ei seurannassa selvinnyt. Laitoskasvatettujen istukkaiden merkintä-takaisinpyyntitutkimus ei ole riittävä menetelmä ko. asian selvittämiseen, eikä ko. koeasetelma ole selvittänyt kalojen turbiinikuolleisuutta Mäntänkosken voimalassa.

Nykyisellään veden laadun mm. Mäntän alapuolisella osuudella parantua on vaelluskalakantojen kehittäminen eri tavalla ajankohtaista kuin menneinä vuosikymmeninä.

Kalatiestrategia on voimakkain kalojen vaellukseen liittyvä asiakirja kalastuslain ja -asetuksen jälkeen. *Kalatiestrategian tärkeimpänä tavoitteena on uhanalaisten ja vaarantuneiden vaelluskalakantojemme elinvoimaisuuden vahvistaminen. Tämä mahdollistuu kestävimällä tavalla vaellusyhteyden palauttamisella ja muilla luontaista lisääntymiskiertoa tukevilla toimenpiteillä. Tavoitteen saavuttaminen edellyttää vesistöä ja kalakannasta riippuen useiden toimenpiteiden keinovalikoimaa, jossa kalatiet ovat yhtenä keskeisenä osana. Kalateiden mahdollistama vaelluskalojen nousu jokeen luo edellytyksiä myönteisten yhteiskunnallisten ja taloudellisten vaikutusten kehittymiselle sekä kestävä kalastuksen järjestämiselle. Kalatiestrategialla pyritään myös selkeyttämään kalateiden tarpeen arviointiin ja kohteiden valintaan liittyviä kysymyksiä, tukemaan ja parantamaan yhteistoimintaa hankkeiden edistämiseksi sekä edistämään vaelluskalojen elvyttämiseen liittyvien muiden tukitoimien toteutumista osana kalatieratkaisuja.*

Kalatiestrategian toiminta-ajatuksena on painopisteen siirtäminen istutuksista kalojen luontaisen lisääntymiskierron ylläpitämiseen ja palauttamiseen. Rakennetuissa joissa parannetaan kalojen kulkumahdollis-

suuksia ja edistetään potentiaalisten lisääntymisalueiden käyttöönottoa esimerkiksi kalateiden, uomien vesittämisen ja perattujen koskien kunnostamisen avulla.

Mäntänkosken patoaminen ja veden pilaantuminen on hävittänyt alkupe-
räisen vaeltavan taimenkannan ko. vesistövaikutusalueeltaan. Muualla
tehdyt paikalliset toimet ovat heikentäneet taimenkannan tilaa koko va-
luma-alueella.

Mäntänkosken kalatalousmaksulla katsotaan olevan suurempi merkitys
valuma-alueen vaelluskalakantojen hoidolle ja kehittämiselle kuin nykyi-
sessä tilanteessa kalatiellä olisi. Tämän työn kautta Keurusselän valu-
ma-alueelle on saatu käyntiin myös elinympäristöjen kunnostusprojekte-
ja. Edelleen maksusuunnitelman täytäntöönpanossa joudutaan turvau-
tumaan talkootyövoimaan, joka ei ole paras tapa luoda jatkuvuutta ko.
toiminnalle.

Muistutuksissa esitetyt vaatimukset:

1. Kalatievelvoitetta ko. patorakenteelle ja sen omistajalle ei tule muut-
taa maksuksi, mutta se voidaan pitää määräaikaisesti muutettuna
edellistä päätöstä (KHO 29.6.2012, 4246/1/10) mukaillen.
2. Korkeimman hallinto-oikeuden päätökseen 29.6.2012, 4246/1/10
14 000 euron kalatalousmaksusta tehdään indeksikorotus vastaa-
maan vuoden 2020 tasoa. Elinkustannusindeksillä (kesäkuu 2012
1865 pistettä ja elokuu 2020 1977 pistettä, Tilastokeskus)
 $1977/1865 \times 14\,000 = 14\,840,75$.
3. Vuosittaista kalatalousmaksua korotetaan 4 000 eurolla. Korotukses-
ta 3 000 euroa kohdennetaan elinympäristökunnostuksiin kompen-
soimaan Mäntänkosken virtavesialueen häviämistä ja 1 000 euroa
maksusuunnitelman toteuttamisesta syntyviin kuluihin.
4. Kalatien rakentamisesta tai rakentamatta jättämisestä ei päätetä ny-
kyisen tiedon perusteella.
5. Kalatalousmaksu tulee kohdentaa kokonaan Mäntän yläpuolisen ve-
sialueen vaelluskalakantojen hoitoon ja kehittämiseen.

Kalatalousmaksu on kalatievelvoitteen toteuttamatta jättämisestä 2020
vuoden kustannuksilla 18 840,75 euroa vuodessa. Kalatalousmaksuun
on tehtävä indeksitarkistus kolmen vuoden välein.

Muistuttajat pidättävät oikeuden muuttaa vaatimuksiaan, jos hakemuk-
seen tai muuhun asian käsittelyyn tulee muutoksia.

4) **Keuruun kalatalousalueen** muistutuksessa on lisäksi todettu, että
nykyisin koko Keurusselän valuma-alue kuuluu Keuruun kalatalousalu-
eeseen.

HAKIJAN SELITYS

Hakija on selityksessään todennut, että se tulee tarkastelemaan kalatiekysymystä 2020-luvun lopussa vuoteen 2030 mennessä. Tällä tarkastelulla varmistetaan, että vesistön tilan mahdollinen paraneminen huomioidaan kalatietarpeen arvioinnissa.

Kyseiseen tarkasteluun asti maksetaan vuosittaisena kalatalousmaksuna 15 000 euroa Pohjois-Savon ELY-keskukselle käytettäväksi voimalaitoksen ylä- ja alapuolisille vesialueille tehtävään kalataloudellisten haittojen vähentämistoimiin.

ALUEHALLINTOVIIRASTON RATKAISU

Ratkaisu

Aluehallintovirasto muuttaa Mäntänkosken vesilaitoksen rakentamista koskevan Hämeen läänin maaherran 10.10.1934 antaman päätöksen nro 5179 lupaehdon 6) määräajaksi kuulumaan seuraavasti:

- 6) Luvanhaltijan on maksettava vuodesta 2021 lähtien vuosittain helmikuun loppuun mennessä Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kalatalousviranomaiselle kalatalousmaksua 15 000 euroa. Kalatalousmaksu on käytettävä voimalaitoksen ylä- ja alapuolisille vesialueille tehtäviin vaelluskalaistutuksiin, vaelluskalojen elinympäristökunnostuksiin ja muihin tarpeellisiin kalataloudellisten haittojen vähentämistoimenpiteisiin, toimenpiteiden suunnitteluun sekä niiden tuloksellisuuden seurantaan.

Luvanhaltijan on selvitettävä kalatien rakentamisedellytykset Mäntänkoskessa, mikäli vaelluskalakannoissa, ympäristöolosuhteissa tai kalateiden ja niihin liittyvien alasvaellusrakenteiden teknisessä suunnittelussa tai toteutuksessa tapahtuu sellainen muutos, mikä luo nykyistä paremmat edellytykset kalatien rakentamiselle.

Luvanhaltijan on viimeistään 31.12.2030 mennessä toimitettava Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastolle hakemus Hämeen läänin maaherran 10.10.1934 antaman päätöksen nro 5179 lupaehdon 6) mukaisen kalatalousveloitteen tarkistamista varten. Hakemukseen on liitettävä kalatien rakentamisedellytyksiä koskeva selvitys rakentamis-, käyttö- ja ylläpitokustannuksineen sekä tietoa kalatalousmaksulla tehdyistä toimenpiteistä ja niiden tuloksellisuudesta. Lisäksi selvitykseen on liitettävä vähintään kolmen vuoden seurantalokset Mäntänkoskeen nousemaan pyrkivien ja sitä kautta laskeutuvien kalojen määristä ja kulkuajankohdista. Seurantaa koskeva suunnitelma on toimitettava Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kalatalousviranomaiselle hyväksyttäväksi vähintään kuusi kuukautta ennen seurannan aloittamista.

Päätöksen voimassaolo

Tällä päätöksellä määrääjäksi kalatalousmaksuksi muutettu kalatalousvelvoite on voimassa niin kauan, kunnes muutetun lupaehdon 6) viimeisen kappaleen mukaisesta hakemuksesta on annettu lainvoimainen päätös.

Perustelut

Hakija on hakenut Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastolta 31.12.2018 mennessä Hämeen läänin maaherran 10.10.1934 antaman päätöksen nro 5179 lupaehdon 6) mukaisen kalatalousvelvoitteen tarkistamista Länsi-Suomen ympäristölupaviraston päätöksessä 132/2008/3 edellytetyn mukaisesti siten, kuin korkein hallinto-oikeus on 29.6.2012 antamallaan päätöksellä taltionumero 1818 sitä muuttanut.

Hakemus sisältää tarkkailuun perustuvan selvityksen Mäntänkoskeen nousemaan pyrkivien kalojen määrästä ja kulkuajankohdista sekä selvityksen kalatiestä rakentamis-, käyttö- ja ylläpitokustannuksineen. Lisäksi hakemuksessa on arvioitu Mäntänkosken kautta laskeutuvien kalojen määrää merkintä- ja takaisinpyyntitutkimuksella.

Valtioneuvoston hyväksymän kansallisen kalatiestrategian tavoitteena on uhanalaisten ja vaarantuneiden vaelluskalakantojemme elinvoimaisuuden vahvistaminen muun muassa vaellusyhteyden palauttamisella ja muilla luontaista lisääntymistä tukevilla toimenpiteillä. Kalatiestrategian mukaan kalahankkeita voidaan arvioida biologisilla, teknistaloudellisilla ja sosioekonomisilla kriteereillä.

Vesienhoitokauden vuosien 2016–2021 toimenpideohjelmissa tai vuosien 2022–2027 toimenpideohjelmahdotuksissa ei ole esitetty Mäntänkosken vaellusesteeseen kohdistuvia toimenpiteitä.

Kalatien rakentaminen ja kunnossapitäminen Mäntänkosken voimalaitoksen yhteyteen on edelleen voimassa oleva kalatalousvelvoite päätöksen nro 5179 mukaisesti. Toistaiseksi Mäntänkosken voimalaitos ja pato kuitenkin estävät kalojen nousun Kuorevedeltä Keurusselälle sekä rajoittavat alasvaellusta Kuorevedelle ja sieltä edelleen Ruovedelle.

Tutkimusten mukaan taimen lisääntyy sekä Mäntänkosken ylä- että alapuolisilla jokialueilla ja lisääntymisalueita on kunnostettu kosken molemmin puolin. Myös kalastuslaki ja valtioneuvoston asetus kalastuksesta kalastusrajoituksineen tukevat taimenkannan myönteistä kehitystä alueella.

Vaellusyhteys on pitkään ollut katkaistu ja vaeltava taimenkanta on sekä Kuoreveden ja Ruoveden pohjoisosissa sekä Keurusselällä edelleen heikko. Seurantatulosten mukaan taimenet eivät toistaiseksi pyri nousemaan Mäntänkosken kautta yläjuoksulle tai pyyntitutkimusten mu-

kaan myöskään laskeudu yläjuoksulta takaisin alajuoksulle. Alasvaelluksen osalta kalojen turbiinikuolleisuutta ei ole selvitetty.

Hakemuksen mukaan Mäntänkoskeen soveltuva ainoa mahdollinen kalatietyyppi on Borland tyyppinen kalatie, jonka toimivuuteen liittyy kuitenkin useita epävarmuuksia.

Aluehallintovirasto katsoo, että Mäntänkosken voimalaitoksen kalatien rakentamisvelvoite on syytä edelleen pitää määräaikaaisesti muutettuna kalatalousmaksuksi. Kansallisen kalatiestrategian tavoitteet ja Mäntänkosken ylä- ja alapuolella tapahtuneet taimenkannan elpymisen edistysaskeleet huomioon ottaen kalatien rakentamisvelvoitetta ei ole syytä pysyvästi muuttaa kalatalousmaksuksi. Määrätyllä kalatalousmaksulla voidaan edelleen osaltaan edesauttaa myönteisen elpymiskehityksen jatkumista muun muassa elinympäristökunnostuksilla.

Aluehallintovirasto on määrännyt luvanhaltijan toimittamaan aluehallintovirastoon päätöksen nro 5179 kalatalousvelvoitetta koskevan lupaehdon 6) tarkistamista koskevan hakemuksen 31.12.2030 mennessä. Kalatien toimivuutta ja sen rakentamisedellytyksiä on tarkasteltava viimeistään tässä yhteydessä uudelleen.

Kalatien rakentamisedellytysten selvittämiseen on kuitenkin ryhdyttävä jo aiemmin, mikäli vaelluskalakannoissa, ympäristöolosuhteissa tai kalateiden ja niihin liittyvien alasvaellusrakenteiden teknisessä suunnittelussa tai toteutuksessa tapahtuu sellainen muutos, mikä luo nykyistä paremmat edellytykset kalatien rakentamiselle tai sen toimimiselle Mäntänkoskessa.

Kalatalousmaksu on korotettu kalatalousviranomaisen vaatimuksen mukaiselle tasolle, jonka hakija on selityksessään hyväksynyt.

Sovelletut säännökset

Vesilain 3 luvun 14 ja 22 §

Lausuntoihin ja muistutuksiin vastaaminen

Aluehallintovirasto on ottanut 1) **Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen ympäristö ja luonnonvarat -vastuualueen** ja 2) **Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen kalatalousviranomaisen lausunnot** sekä 4) **Keuruun kalatalousalueen**, 5) **Kolhon yhteisten vesialueiden osakaskunnan** ja 6) **Loilan osakaskunnan muistutukset** huomioon lupamääräyksistä ilmenevällä tavalla.

Lisäksi aluehallintovirasto katsoo 4) **Keuruun kalatalousalueen**, 5) **Kolhon yhteisten vesialueiden osakaskunnan** ja 6) **Loilan osakaskunnan** muistutuksissa esitetyn kalatalousmaksun korottamisvaatimuksen osalta, että kalatalousmaksun suuruus on ratkaistu korkeimman hallinto-oikeuden päätöksellä taltionumero 1818. Maksun käyttö myös muihin tarpeellisiin kalataloudellisten haittojen vähentämistoimenpiteisiin

kuin vaelluskalaistutuksiin on huomioitu korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisussa. Nyt vireillä olevan asian käsittelyn yhteydessä ei ole ilmennyt sellaista uutta tietoa, jonka perusteella maksua olisi syytä korottaa enempää kuin ratkaisusta ilmenee. Vesilain 3 luvun 22 § 2 momentin mukaan kalatalousviranomaisen voi periä kalatalousmaksun kustannustason nousua vastaavasti tarkistettuna, mikäli kalatalousmaksun perusteena oleva kustannustaso on muuttunut.

Mäntän voimalaitos estää kalannousun Kuorevedeltä Keurusselälle. Vaelluskalakannoilla on kalataloudellista merkitystä sekä niiden syönös- että lisääntymisalueilla. Tämän vuoksi myös kalatalousmaksua tulee voida käyttää sekä Mäntän ylä- että alapuolisen vesialueen vaelluskalakantojen hoitoon ja kehittämiseen.

Päätöksen kalatalousmaksun käytöstä ja sen kohdentamisesta ylä- ja alapuolisen vesialueen välillä tekee kalatalousviranomaisen vesilain 3 luvun 15 § mukaisesti.

KÄSITTELYMAKSU JA SEN MÄÄRÄYTYMINEN

Käsittelymaksu on 5 640 euroa.

Lasku lähetetään myöhemmin Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksesta.

Maksu määräytyy aluehallintovirastojen maksuista annetun valtioneuvoston asetuksen (997/2018) mukaisesti. Asetuksen liitteenä olevan maksutaulukon mukaan voimalaitoslupaa, johon ei liity yläpuolisen järviältä säännöstelyä, koskevan hakemuksen käsittelystä perittävän maksun suuruus on 40 580 euroa. Luvan muuttamista tai tarkistamista koskevan hakemuksen käsittelystä peritään maksu, jonka suuruus on 50 prosenttia taulukon mukaisesta maksusta, eli 20 290 euroa.

Aluehallintovirasto katsoo, että taulukon mukainen maksu on luvan käsittelyn vaatiman työmäärän perusteella kohtuuttoman korkea ja perii siksi asian käsittelystä maksun, jonka suuruus on 60 euroa/h. Aluehallintovirastossa asian käsittelyyn on käytetty 94 tuntia, eli asian käsittelystä perittävän maksun suuruus on 5 640 euroa.

PÄÄTÖKSESTÄ TIEDOTTAMINEN

Päätös Hakija

Päätös tiedoksi

Mänttä-Vilppulan, Keuruun, Jämsän, Ruoveden ja Multian kaupungit/kunnat

Mänttä-Vilppulan, Keuruun, Jämsän, Ruoveden ja Multian kaupunkien/kuntien ympäristönsuojeluviranomaiset

Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue

Keski-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, ympäristö ja luonnonvarat -vastuualue
 Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, kalatalousviranomainen
 Museovirasto
 Pirkanmaan maakuntamuseo
 Suomen ympäristökeskus

Päätöksestä ilmoittaminen ja tiedottaminen

Päätöksen antamisesta ilmoitetaan asianosaisille, joille on lähetetty lupahakemuksesta erikseen tieto.

Aluehallintovirasto tiedottaa päätöksen antamisesta julkaisemalla kuulutuksen ja päätöksen vesi- ja ympäristölupien tietopalvelussa <https://ylupa.avi.fi>

Tieto kuulutuksesta julkaistaan myös Mänttä-Vilppulan, Keuruun ja Jämsän kaupunkien sekä Ruoveden ja Multian kuntien verkkosivuilla.

Päätöstä koskeva ilmoitus julkaistaan *Keskisuomalainen* ja *Ruovesi* -nimisissä sanomalehdissä.

MUUTOKSENHAKU

Päätökseen saa hakea muutosta Vaasan hallinto-oikeudelta valittamalla.

Liite

Valitusosoitus

Asian on ratkaissut ympäristöneuvos Stefan Nyman. Asian on esitellyt ympäristöylitarkastaja Tanja Honkela.

Asiakirja on hyväksytty sähköisesti. Merkintä sähköisestä hyväksymisestä on asiakirjan viimeisellä sivulla.

VALITUSOSOITUS

Tähän aluehallintoviraston päätökseen tai siitä perittävään maksuun voi hakea muutosta kirjallisella valituksella. Valituksen saa tehdä sillä perusteella, että päätös on lainvastainen.

Päätöksestä voivat valittaa asianosaiset, sekä vaikutusalueella ympäristön-, terveyden- tai luonnonsuojelun tai asuinympäristön viihtyisyyden edistämiseksi toimivat rekisteröidyt yhdistykset tai säätiöt, sijaintikunta ja vaikutusalueen kunnat ja niiden ympäristönsuojeluviranomaiset, sekä elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset ja muut asiassa yleistä etua valvovat viranomaiset.

Asian käsittelystä hallinto-oikeudessa voidaan periä oikeudenkäyntimaksu siten kuin tuomioistuinmaksu-laissa (1455/2015) ja oikeusministeriön asetuksessa tuomioistuinmaksulain 2 §:ssä säädettyjen maksujen tarkistamisesta (1383/2018) säädetään. Maksun suuruus on 260 euroa. Tuomioistuinmaksulaissa on erikseen säädetty tapauksista, joissa maksua ei peritä. Tarkempia tietoja maksuista saa hallinto-oikeudesta.

Toimi näin

Jos haet muutosta aluehallintoviraston päätökseen, tee kirjallinen valitus Vaasan hallinto-oikeuteen ennen valitusajan päättymistä. Valitusaika päättyy 8.1.2021.

Valitusaika määräytyy seuraavasti:

- Päätöksen tiedoksisaannin katsotaan tapahtuneen viimeistään seitsemäntenä (7.) päivänä siitä, kun aluehallintovirasto on julkaissut päätöksen verkkosivuillaan.
- Valitusaika on 30 päivää päätöksen tiedoksisaannista.
- Kun määräaika lasketaan, sitä päivää, kun päätös on saatu tiedoksi, ei oteta lukuun.
- Jos määräajan viimeinen päivä on pyhäpäivä, itsenäisyyspäivä, vapunpäivä, jouluaatto, juhannusaatto tai arkilauantai, määräaika päättyy ensimmäisenä arkipäivänä sen jälkeen.

Ilmoita valituksessa

- valittajan nimi, postiosoite, puhelinnumero ja muut tarpeelliset yhteystiedot, kuten sähköpostiosoite. Jos valittajana on yhteisö, ilmoita sen nimi ja yhteystiedot.
- laillisen edustajan, asiamiehen tai muun valituksen laatineen henkilön nimi ja postiosoite, puhelinnumero ja muut tarpeelliset yhteystiedot, kuten sähköpostiosoite
- sellainen postiosoite ja mahdollinen muu osoite, johon oikeudenkäyntiin liittyvät asiakirjat voidaan lähettää (prosessi-osoite). Hallinto-oikeus voi valita, mihin osoitteeseen se toimittaa asiakirjat, jos sille on ilmoitettu useampia prosessi-osoitteita tai jos yhtäkään ilmoitettua yhteystietoa ei ole nimetty prosessiosoitteeksi.
- päätös, johon haetaan muutosta
- päätöksen kohta, johon haetaan muutosta
- mitä muutoksia päätökseen vaaditaan
- perusteet, joilla muutosta vaaditaan
- mihin valitusoikeus perustuu, jos valituksen kohteena oleva päätös ei kohdistu valittajaan

Yhteystietojen muutoksesta on ilmoitettava viipymättä hallinto-oikeudelle valituksen vireillä olon aikana.

Valituksen liitteet

- aluehallintoviraston päätös, johon muutosta haetaan (alkuperäisenä tai jäljennöksenä)
- asiakirjat, joita käytetään vaatimusten tukena (jollei niitä ole toimitettu jo aiemmin aluehallintovirastoon)
- valtakirja
 - asiamiehen on liitettävä valitukseen valittajalta saatu valtakirja – ellei hän ole asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai sellainen oikeudenkäyntiavustaja, joka määrittellään luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetussa laissa (715/2011).
 - asiamiehen ei tarvitse toimittaa valtakirjaa, jos hallinto-oikeuteen toimitetaan sellainen sähköinen asiakirja, jossa on selvitys asiamiehen toimivallasta. Asiamiehen ei myöskään tarvitse esittää valtakirjaa, jos valittaja on antanut valtuutuksen suullisesti tuomioistuimessa tai jos asiamies on toiminut asiamiehenä asian aikaisemmassa käsittelyvaiheessa.

Lähetä valitus hallinto-oikeuteen

Hallinto-oikeuden yhteystiedot ovat:

Vaasan hallinto-oikeus

Korsholmanpuistikko 43, 4. krs (käyntiosoite)

PL 204, 65101 Vaasa (postiosoite)

sähköposti: vaasa.hao@oikeus.fi

puhelinvaihte: 029 56 42 611

asiakaspalvelu: 029 56 42 780 (avoinna ma–pe kello 8.00–16.15)

telekopio (fax): 029 56 42 760

Valituksen saapuminen määräajassa on valittajan vastuulla, kun se lähetetään postitse, sähköpostitse, telekopiona tai lähetin välityksellä. Suljetussa laitoksessa oleva henkilö voi antaa valituskirjelmän valitusajan kuluessa myös sille henkilölle, joka on määrätty laitoksessa tätä tehtävää hoitamaan tai laitoksen johtajalle.

Valituksen on oltava perillä hallinto-oikeuden kirjaamossa viimeistään valitusajan viimeisenä päivänä ennen hallinto-oikeuden aukioloajan päättymistä.

Valituksen voi tehdä myös hallinto- ja erityistuomioistuinten asiointipalvelussa osoitteessa

<https://asiointi2.oikeus.fi/hallintotuomioistuimet>

Tämä asiakirja LSSAVI/12344/2018 on hyväksytty sähköisesti / Detta dokument LSSAVI/12344/2018 har godkänts elektroniskt

Esittelijä Honkela Tanja 02.12.2020 08:14

Puheenjohtaja Nyman Stefan 02.12.2020 09:23